

DÜNYADA BAZI ÜLKELERDE ÖZEL ORMAN MÜLKİYETİNİN GELİŞİMİ

Gökçe YEŞİLDAĞ

*Orman Mühendisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi
gokce_yesildag@hotmail.com*

Özet

Bu çalışmada, özel orman mülkiyetinin geçmişten bu güne kadar nasıl bir gelişim süreci içinden geçtiği incelenmiştir. Bu kapsamda, çeşitli literatür taramaları yapılmış ve dünyadaki bazı ülkeler örnek gösterilerek özel orman mülkiyetinin gelişimi irdelenmeye çalışılmıştır. Bazı ülkelerin toprak reformları, bu surette incelemeye alınmış ve bunlardan bir sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Daha sonra, tarihin başlangıcından bu yana insanların ormanlardan nasıl faydalandıkları üzerinde durulmuştur. Son bölümlerde ise, bu faydalanmanın giderek artmasından kaynaklanan sorunlar neticesinde ve ormanların kıt kaynaklar olduğunun anlaşılması sonucunda, orman mülkiyetinin doğuşu ve ormanların sürdürülebilirliğini sağlama açısından oluşturulan çeşitli toprak reformlarının günümüze kadar nasıl bir gelişim gösterdiği ve ne gibi değişikliklere maruz kaldığı kısaca anlatılmaya çalışılmıştır. Dünya ölçeğinde, özel orman miktarı artmaktadır. Almanya, Kanada ve Finlandiya gibi ülkeler dikkate alınarak, özel ormanların daha iyi yönetildiği ve ekonomik faydalanmanın daha çok olduğu öne sürülmekte, bu durum birçok ülkede bir ormancılık politikası aracı olarak özel orman mülkiyeti ve işletmeciliğinin desteklenmesine neden olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Özel orman, gelişim, mülkiyet, dünya

The Development of Private Forest Ownership in the World

Abstract

The purpose of this study is to examine the processes which private forest ownership was subjected to throughout history. Varied literature scans were realized in this term and the development of private forest ownership was explained by referring to some countries in the world as examples. Land reforms of some countries were investigated and then some related results were obtained. First of all, private forest notion, was tried to be explained by laws. Furthermore, the ways how the humanity has exploited forests up to today. In the last chapter, some land reforms were referred with their changes and methods as a result of the limited resources because of overexploitation. According to the latest researches in the world, private forest ownership is attributed importance increasingly and therefore it is observed that the number of private forests increases. As private forests are looked after more caringly, they provide and culminate in more economic benefits. This fact resulted in land reforms in countries getting aware of the situation. The pioneering countries in terms of land reforms are Germany, Canada and Finland, which are developed countries in the field of forestry. They are still continuing to develop.

Keywords: Private forest, development, ownership, world

1. Giriş

Dünya üzerinde insan nüfusunun giderek artması sonucunda ormanlara ve orman ürünlerine olan ihtiyaçlarının artması sonucunda, ormanlar üzerinde sahiplenme baskıları ortaya çıkmıştır. Daha sonra ormanların tükenen bir kaynak olduğu yavaş yavaş anlaşılmaya başlanmış ve orman alanlarında mülkiyet sistemleri kurulmaya başlanmıştır. Bu sistemler ilerleyen senelerde geliştirilerek toprak reformları yapılmıştır. Bunun sonucu olarak farklı orman mülkiyet grupları ortaya çıkmıştır. Bu mülkiyet gruplarından biri özel orman mülkiyet grubu olmaktadır.

Çalışmamızda özel orman mülkiyetinin tarihsel gelişimi araştırılmıştır. Bunun için ilk olarak özel ormanın ülkemizdeki yasal tanımı verilmiş, daha sonra ise insanların tarihin başından bu yana ormanlardan özel orman olarak nasıl yararlandıkları üzerinde durulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, konu hakkındaki bilgiler, çeşitli internet kaynaklarının taranması ve konuyla ilgili materyallerin incelenmesi suretiyle elde edilmiştir.

3. Bulgular

İnsanlar ilk zamanlardan beri ormanlarla iç içe yaşamışlardır. Ormanlar ilk zamanlardan buyana insanlara barınak ve yiyecek sağlamıştır. Daha sonra, ateşinde bulunmasıyla insanlar ormanlardan yakacak odunda sağlamaya başlamış ve böylece ormanlara olan ilk baskıları ortaya çıkmıştır. Bunu yanı sıra insanlar tarım yapmayı öğrenince, artan insan nüfusuna gerekli olan yiyeceği sağlamak için gerekli olan tarım alanları, ormanlarda açmacılık yapılarak elde edilmeye başlanmış ve böylece insanların ormanlara baskısı bir kat daha artmıştır. Sonraları insanlar, yerleşik hayata geçtikleri için, herkesin kendine ait bir tarım arazisi olmuş ve mülkiyet kavramı ortaya çıkmıştır. Ormanlarında tükenebilen bir kaynak olduğunun anlaşılması ve artan insan nüfusunun taleplerinin karşılanması için, devletler ve önemli kişiler tarafından bir takım önlemler alınmış ve orman mülkiyeti konusu ortaya çıkmıştır. Avrupa'da orta çağ dönemlerinde ormanlar herkesin kullandığı ortak bir varlıkken, feodalizmden sonra Avrupa Ormanları krallar ve asiller tarafından mülkiyet altına alınmıştır.

Dünya çapında en son yapılan araştırmalara göre özel orman mülkiyetinin öneminin anlaşıldığı görülmekte ve özel ormanların arttığı tespit edilmektedir (Tablo 1).

Tablo1. Orman Mülkiyetleri 2000 (FAO, 2006)

Bölge	Orman Alanı (1000 ha)	Özel (1000 ha)	Kamu (1000 ha)	Diğer (1000 ha)
Afrika	552,326	9951 (2%)	539,248 (98%)	3127 (<1%)
Asya	566,388	28,329 (5%)	534,845 (94%)	3214 (<1%)
Avrupa	998,071	99,631 (10%)	897,059 (90%)	1380 (<1%)
Kuzey ve Orta Amerika	698,285	208,525 (30%)	462,477 (66%)	27,284 (4%)
Okyanusya	204,933	48,575 (24%)	125,527 (61%)	30,831 (15%)
Güney Amerika	136,240	23,528 (17%)	103,379 (76%)	9333 (7%)
Küresel Toplam	3,156,243	418,538 (13 %)	2,662,534 (84.5%)	75,170 (2.5%)

Tablo 1'e göre Afrika ve Asya'da özel orman mülkiyetin yaygın olmadığı görülmektedir. Özel ormanların en çok Amerika 'da geliştiği görülmektedir. Bu ülkelerde, özel ormanların, devlet mülkiyetindeki ormanlara nazaran daha iyi yönetildiği ve ekonomik faydanın daha çok sağlandığı öne sürülerek, bir ormancılık politikası aracı olarak özel orman mülkiyeti ve işletmeciliği daha çok desteklenmiştir. Bu ülkelerin arasında; Almanya, Kanada, Finlandiya gibi ormancılık uygulamaları ve orman endüstrileri gelişmiş ülkeler bulunmakta olup, diğer ülkeler de bu ülkeleri takip etmiş ve hala etmektedirler.

Orta çağda Almanya 'da yerleşim yerlerine uzak olan ormanlardan herkes dilediği gibi yararlanabiliyorlardı. Yerleşim yerlerine yakın yerlerdeki ormanlardan daha çok, o yöredeki halk faydalanırdı. Kişisel arazi ise, sadece evlerin çevresindeki arazilerle sınırlıydı. Daha sonra asiller ve varlıklı kişiler buralarda avlanma, odun üretimi ve tarım arazisi açılmasını çıkarları

için yasaklamışlar ve ormanları kayıt altına almaya başlamışlardır. Bunun sonucunda ormanlar, bu kişilerin kullandıkları mülkiyet haline dönüşmüştür. Aynı zamanda, şehirlerin oluşması ile şehir ormanları ortaya çıkmış ve kilisede gücünü kullanarak orman sahibi olmuştur. Orman mülkiyeti ilk olarak krallar ve asillerde, ikinci olarak da şehir ve kiliselerde toplanmıştır. Ortaçağın sonuna doğru Alman Kraliyet mülkü büyük oranda elden çıkarılmıştır. Bu arada köylünün durumu kötüleşmiş ve toplumun ortak kullandığı otlak ve ormanlar paylaşılmış ve küçük özel orman mülkiyeti görülmeye başlanmıştır (İstanbulu,1978).

Orta çağ sonlarında devletler arası savaşıardan ötürü birçok köy boşalmış ve bu köylerin etrafındaki ormanlar Derebeylerin eline geçmiştir. Derebeyleri, madenler etrafındaki ormanlara da el koyarak madenlere odun sağlamayı amaçlamıştır. Onsekizinci yüzyılın sonuna kadar derebeylerin elindeki orman mülkiyeti gelişmesine devam etmiş ve artmıştır. Ondukuzuncu yüzyılın başında başlayan devrimler ve yeni devlet anlayışı bu ormanların hukuksal statüsünde değişikliklere sebep olmuştur. Eyalet sistemi ortaya çıkmış ve bazı eyaletlerde özel ormanlar varken bazılarında olmamıştır. Yirminci yüzyılda ortaya çıkan nasyonal sosyalizm hareketleri ormanları Alman Halkı 'nın ortak mirası saymış ve ormanlardan faydalanmayı halkın tamamına serbest bırakmıştır. Günümüzde Alman Ormancılığı daha ileri boyutlara taşınmış ve çeşitli yeniliklerle özel orman teşviki arttırılmıştır (İstanbulu,1978). Doğal ormanlar, eskiden yapılan fazla tahrip sonucu yok olma tehlikesi nedeniyle hiçbir şekilde dokunulmamakta ve özel ormanlar sayesinde ülkenin orman ve orman ürünleri ihtiyacı karşılanmakta ve hatta dışarıya ürün satmaktadırlar. Şu anda Alman Ormanlarının %46,4'ü özel ormandır ve buralardan her türlü ihtiyaç karşılanabilmektedir.

Ormancılık Litvanya Ekonomisi 'nde önemli bir yerdedir. Ayrıca Litvanya Ormanları 'nın rekreasyonel fonksiyon özelliği de hızlı bir şekilde artmaktadır. Litvanya Ormanları 'nın %30 kadarı, ekolojik fonksiyon için belirlenmiş ve korunmaya alınmıştır. 1920-1939 yılları arasında başlayan toprak reformundan önce Litvanya 'da 25 ha'dan küçük ölçekli özel ormanlar mevcuttu. Ancak, devletçi siyasal politikaların izlenmesinin etkisiyle ormanlar, 1940 yılından 1990 yılına kadar kamulaştırılmaya başlanmış ve 1990 yılında ülke ormanlarının tamamı devlet mülkiyeti altına girmiştir. Devletleştirilen özel ormanların yönetimi, devletin pratik deneyimi olmadığı için iyi bir şekilde yönetilememiştir. Devlet ormanlarının en yaygın olduğu zamanlar 1922'den 1952 'ye kadar olan dönemdir. Ancak, devletçi politikaların terk edilmesiyle, devletleştirilen özel ormanlar, sahiplerine geri verilmeye başlanmıştır. Ancak, orman mülkiyetindeki değişimler henüz bitmemiştir. Devletleştirilen 250 000 ha orman sahiplerine iade edilmeyi beklemektedir. 2007 yılında yapılan araştırmalarda ülke ormanlarının %36'sının özel orman olduğu tespit edilmiştir.

Fransa'da orman mülkiyetinin gelişimi, Almanya gibi olmuş ve ormanlar devlete, asillere ve bazı varlıklı ailelere ait olmuştur. Dokuzuncu yüzyılda, tahminen orman arazisinin üçte biri kilisenin elinde idi. Kilise, Fransız İhtilaline kadar orman mülkiyetinin en büyük sahibi olmuştur. Ancak zamanla, bazı ormanlar krallar ve asiller tarafından ihtiyaçlarını karşılamak için köylülere verilmiştir. Bu arazilerin dışında kalan yerler ise, herkesin faydalanmasına açık tutulmuştur. Ancak, bu durum ormanlardan düzensiz şekilde faydalanmalara yol açmıştır. Fransız İhtilalinden sonra bu yerlerdeki bu faydalanma şekli ortadan kaldırılmıştır. Fransa 'da orman mülkiyeti, Orta Çağ Avrupa 'sından çeşitli şekillerde etkilenecek değişikliklere uğramış, kraliyet ormanları para için satılmıştır. Fransız İhtilali ile eski yapı büyük ölçüde değişerek, kırsal kesim insanları mülkiyet edinme hakkı kazanmıştır. Birçok kraliyet ormanı ve asillere ait ormanlar devletleştirilmiştir. Geri kalanlarda bazı yerel çiftçilerin eline geçmiş ve bunlarda küçük çiftlik ormanlarını oluşturmuşlardır. Yirminci yüzyılda oluşum tamamlanmış ve Fransa'da devlet, belediye ve özel orman adı altında üç adet mülkiyet türü ortaya çıkmıştır (İstanbulu,1978). Özel ormanların önemi ve milli ekonomiye katkısı anlaşılacak devlete ait ormanlar özelleştirilmiştir. Şu anda Fransa ormanlarının % 75,1 özel orman niteliğindedir.

İsviçre’de orman mülkiyetini doğması ve gelişmesi diğer Avrupa ülkelerine benzemektedir. Onüçüncü yüzyıla kadar tarımsal alan gereksinimi nedeniyle ormanlarda açmacılık yapılmıştır. Onbeşinci yüzyılda, ormanlara zarar veren faaliyetlere bir son verilmiştir. Daha sonraları İsviçre’de devlet yönetiminde federasyon sistemi ortaya çıkmış ve federasyonlar ormanların önemli bir kısmının mülkiyetlerini almışlardır. Halen mevcut olan bu durum ülke ekonomisi açısından önemli bir yer tutmaktadır (İstanbulu,1978). Ormanların geri kalan kısmı da özel ve devlet ormanlarında oluşur. Şu anda İsviçre’nin özel orman varlığı %79,7’dir.

İngiltere’de ise orman mülkiyetinin doğuşu ve gelişmesi yerleşim ve nüfus artışı ile ilgilidir. Artan nüfusun tarımsal ürün ihtiyacını karşılamak için açmacılık yapılmıştır. Bu olay onbirinci yüzyıla kadar devam etmiştir. Onbirinci yüzyılda çeşitli yasaklar getirilmiştir. Daha sonra orman içindeki köy halkına mülkiyet hakkı ve ağaç kesip satma hakkı verilmiştir. Zamanla kraliyete ait ormanlar satılmış özel mülkiyet artmıştır. Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru hemen hemen bütün ormanlar özel orman olmuştur. Fakat, bunlar özel orman sahipleri tarafından iyi idare edilememiş ve orman alanları azalmaya başlamıştır. Bunun üzerine devlet yirminci yüzyılda çeşitli faaliyetler gerçekleştirerek orman alanlarını arttırmaya çalışmış ve bu konuda özel orman sahiplerini teşvik etmiştir (İstanbulu,1978).

Estonya, Sovyetler Birliği’nden ilk ayrılan ülkedir. 20 Ağustos 1991 tarihinde, Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte Şarkı Devrimi bağımsızlığını tekrar ilan etmiştir. 20 Ağustos Estonya’nın ulusal bayramı olarak kabul edilmektedir. 31 Ağustos 1994’te Rus askerlerinin ülkeden çekilmesi ile, Estonya Batı Avrupa ve diğer bölgelerdeki ülkelerle ilişkilerini bağımsız olarak yönetme hakkını almıştır. Estonya, 29 Mart 2004 'te NATO 'ya, 1 Mayıs 2004 tarihinde ise Avrupa Birliği ‘ne üye olmuştur.

Estonya’da modern arazi yönetim sistemi gelişim ve tanıtımı için birçok çalışma olmuştur. Bunlar arasında:

- Arazi kadastro,
- Yasal yapının toprak reformu uygulaması ile ve koordinasyonu ile uyumu,
- Devlet arazilerinin kullanım organizasyonu,
- Arazi değerlendirme aktivitelerinin koordinasyonu ve yönetim organizasyonu,
- Jeodezi, fotogrametri ve kartoğrafya çalışmalarının organizasyonu,
- Ulusal arazi bilgi sistemi geliştirilmesi,

önemli olanlardır.

Estonya’da arazi sisteminin avantajları; arazilerin çoğunun verileri internet yoluyla halka açık olması, parsel bilgilerinin farklı kayıtlardan toplanması, mülkiyet haklarının sağlıklı bir şekilde tespit edilmesidir. Dezavantajları ise; politikacıların ve yöneticilerin arazi bilgi sistemi hakkında bilgilerinin zayıf olması, diğer yönetimlerle koordinasyonun yetersiz olması, gereken dikkatin verilmemesinden dolayı planlama çalışmalarının bırakılmasıdır.

Estonya ‘nın orman varlığı 2,27 milyon hektardır. Bu ülke geneli yüz ölçümünün %51,9 unu oluşturmaktadır. Estonya ‘nın orman alanları son 50 yıldır büyük bir artış göstermiştir. Özellikle son 10 yılda yapılan ağaçlandırmalarla bu daha hızlı olmuştur. Bu orman varlığının %37,1’i devlet ormanları niteliğindedir ve bunlar devlet işletmektedir. Bu ormanların % 25,8’inden üretim ormanları olarak faydalanılmaktadır. Bu ormanlardan yılda 451 milyon m³ üretim sağlanmaktadır. Geri kalan ormanlar ise özelleştirilerek özel mülkiyete verilmiştir. Bu özel ormanlardan iyi derecede bir verim alınmış ve ülkenin temel gelir kaynakları arasına ormancılık faaliyetleri girerek bir iş kolunu oluşturmuştur. Böylece hem istihdam sağlanmış hem de ihracat yapılmıştır. Ormancılık sektörü özel mülkiyetle gelişerek modern teknikler ve makineler kullanılmaya başlanmış ve daha çok endüstriyel ormancılık sektörüne hizmet verilmiştir.

Kanada 418 milyon ormanlık alana sahiptir. Dünyada Rusya ve Brezilya’dan sonra üçüncü büyük orman alanları burada vardır. 244 milyon ha’ı kereste üretimine elverişlidir. Bu 244

milyon ha'nın yaklaşık 210 milyon ha'ı kereste üretim alanı olarak çoklu kullanılmaya ayrılmıştır. Bu 210 milyon ha'nın %11'i özel mülkiyete aittir. Bu alandan kabaca 5 milyon ha'ı endüstriyel mülkiyette özel orman alanlarıdır ve 18 milyon ha'da aile-mülkiyet özel baltalıdır. Tüm özel ormanlardan yıllık üretim 36 milyon m³tür.

3. Sonuç

Sonuç olarak özel ormanlar Fransız İhtilali 'nden sonra ülkelerinde bundan etkilenecek toprak reformlarının ortaya çıkmasıyla başlamış ve bazı ülkelerde halen devam etmektedir. Çoğu ülkede özel ormanların ülke ekonomisine katkısı ve istihdam olanakları anlaşılmış ve bir ormancılık politikası aracı olarak özel orman mülkiyeti ve işletmeciliği desteklenmeye başlanmıştır.

Kaynaklar

İstanbulu, T. 1978 "Türkiye'de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerine Araştırmalar" İ.Ü. Fenbilimleri Enstitüsü Doktora Tezi

URL:"Estonya Ormancılığı" <http://noltfox.metla.fi/nordic.htm> (Ziyaret Tarihi: 14/03/2008)

URL:"The development of forest ownership and users rights in Sweden" <http://www.metla.fi/tapahtumat/2007/ssfe/abstraktit/ingemarson-fredrik-2007-08-14.pdf>(Ziyaret Tarihi:29/11/2008)

URL:"UNECE/FAO Enquiry on private forest ownership in Europe" www.euroforenet.eu/wp-content/uploads/File/EUROFORENET_UNECEFAO_FHirsch_SHetsch.ppt

(Ziyaret Tarihi: 29/11/2008)

URL: "The Lithuanian private forestry development and related forest policy" www.am.lt/VI/en/VI/files/0.467419001196689619.pdf (Ziyaret Tarihi: 29/11/2008)

URL: "Private forest ownership in global perspective"

www.mtk.fi/MTK_briefly/forest_owners_congress/en_GB/congress_programme/_files/.../default/Korbakken%5B1%5D.pdf (Ziyaret Tarihi: 29/11/2008)

URL:"Private Forest Ownership In Europe" [ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/a1346e/a1346e06.pdf](http://ftp.fao.org/docrep/fao/010/a1346e/a1346e06.pdf) (Ziyaret Tarihi: 29/11/2008)

URL: "Canada's privately owned forest lands: Their management and economic importance" <http://pubs.nrc-cnrc.gc.ca/journals.old/tfc/tfc79/tfc79106-1.pdf> (Ziyaret Tarihi: 14/12/2008)